

Aproximación á Xeografía na República de Irlanda hoxe. O caso de Cork.

Xoán M. Paredes
Luis Outeiro¹

Abstract

This article constitutes a short report on the present state of Geography and the geographical practice in the Republic of Ireland. After a brief historical approach, much attention is paid to the role of Geography in public education. Moreover, the study of Geography at the Irish university level is also discussed through these pages. Finally, this article examines the situation of professional Irish geography and geographers, also beyond the strictly academic bounds.

Introdución

A escola xeográfica irlandesa mantívose até os comezos da independencia do país (1921) totalmente vencellada á tradición académica británica e por ende anglo-saxónica. Aínda hoxe en día pódese afirmar que a xeografía irlandesa atópase imbuída de cheo no mundo académico e profesional anglo-saxónico, se ben que con certas matizacións.

É certo que desde os anos 50 do século XX a xeografía irlandesa comezou a deseñar o seu propio camiño, achegando unha visión particular á xeografía en lingua inglesa. Máis tarde, a partires dos anos 70 do pasado século, a xeografía irlandesa comezouse a relacionar máis con aquilo que estaba a acontecer nos E.U.A. que coa xeografía británica tradicional. Por outra banda, o sistema educativo da República de Irlanda é ben semellante ao de outros países de lingua inglesa, e o mesmo acontece co estudo da xeografía, desde a primaria até á universidade. Asemade, as saídas profesionais dun graduado en xeografía por unha universidade irlandesa serán case idénticas ás de calquera outro nun país de fala inglesa. Malia todo, a xeografía irlandesa presenta un carácter propio e particular, con claros e escuros.

Porén, e despois dunha breve introdución histórica, tentaremos desbullar a través destas liñas o que é a xeografía irlandesa actual: o seu ensino e as súas saídas profesionais. En definitiva, tentaremos expor - na medida do posíbel - un panorama xeral do que é a xeografía na República de Irlanda hoxe en día, escollendo o caso do condado (e universidade) de Cork como caso de estudo, xa que logo, é aquilo que coñecemos persoalmente e máis polo miúdo.

As xeiras da xeografía irlandesa.

Irlanda foi colonia, e coma tal non se beneficiou da vangarda xeográfica británica nin sequera no S. XIX, en pleno apoxeo das "sociedades xeográficas", das que o Reino Unido era paradigma. Realmente, era a través das ditas sociedades de "exploradores e xeografía" como o Imperio Británico recompilaba a información logo crucial para impor unha máis efectiva colonización, incluída a da illa de Irlanda. Así, e malia contar con diversas universidades (a propia de Cork, do 1845, era unha das moitas *Queen's Universities*, ou 'Universidades da Raíña'), Irlanda non coñeceu de primeira man a disciplina xeográfica deica a independencia do país. Os xeógrafos irlandeses até entón tiñan que, irremisibelmente, marchar á metrópole para completaren os seus estudos e emprenderen exitosamente unha carreira como investigadores. Por conseguinte tamén é doado ver que, pese a todo, foi a escola xeográfica británica a que

¹ Xoán Paredes traballa actualmente no Depto. de Xeografía da Universidade de Cork, desde 1999. Luis Outeiro foi alumno Erasmus (en Xeografía) da devandita universidade no curso 2001-02.

enchoupou por completo as primeiras andainas da xeografía irlandesa despois de 1921, data da independencia.

Co Estado Libre de Irlanda (1921-1936)² a xeografía irlandesa coma tal comezou, moi lentamente, a se desenvolver. A xeografía tiña sido unha materia de gran importancia nos currículos das escolas monásticas da Irlanda céltica, desde o S. VI até o XI. Aínda así, no 1923 unha crítica editorial no xornal *Irish Times* indicaba que en Europa tan só Albania, Letonia e o Estado Libre de Irlanda non contaban cun plan de xeografía nas súas universidades (Gillmor e Thomas, 2000). O estudo da xeografía limitábase a diversas materias soltas noutras carreiras, que trataban de esguello temas xeográficos. Nas escolas ensinábase unha xeografía descritiva, orientada a un apresurado proceso de reconstrución nacional, é dicir, unha xeografía de datas e lugares "máxico-simbólicos" do pobo irlandés. Tan só os futuros mestres de escola primaria e secundaria estudaban a materia de xeografía coma tal na universidade, xa que máis tarde deberían impartila na primaria e secundaria. Que dicir ten que a práctica profesional de xeografía ficou, en consecuencia, cinguida unicamente a un cativo mundo académico. Por exemplo, cando en 1934 se fundou a aínda vixente *Geographical Society of Ireland*, esta era en principio un "club" de ensinantes de xeografía, máis que unha asociación profesional.

O primeiro departamento de xeografía como tal nunha universidade da illa aparece, aliás, na parte británica, na *Queen's University of Belfast*, baixo a dirección de E.E. Evans. Na zona independente o "diploma" en xeografía (a titulación en si) aparece no 1930 dentro do departamento de *Arts*³ no *Trinity College Dublin*, baixo a dirección de T.W. Freeman. O *Trinity* (TCD) sempre se caracterizou por ser a institución académica irlandesa máis tradicionalista, ou mesmo "britanizada". De feito, a xeografía irlandesa evolucionou nos seus comezos sen un referente claro, xa que a tensión política co Reino Unido desde a independencia (até entón o seu guieiro fundamental) durou até a II Guerra Mundial (1939-1945), e isto botaba por terra toda posíbel colaboración ou achegamento, máis ben o contrario.

Na Universidade de Cork (UCC) o estudo da disciplina de xeografía comezou pouco despois, en 1932, aínda que vencellada nun departamento mixto á xeoloxía deica 1948; de aquí xurde precisamente a tradición e forte pegada da xeografía física en Cork, moi vixente aínda até os nosos días, como veremos un pouco máis adiante. No 1950 aparece o departamento de xeografía da Universidade de Dublín (UCD). Nembargantes, a primeira cátedra (*chair*) de xeografía na República só chegou no 1959 da man de C.S. O'Connell, na Universidade de Cork. A universidade de Belfast conseguíraa con anterioridade en 1945.

Logo, paseniñamente, aparecen os departamentos de xeografía nas universidades de Galway (1962) e Maynooth (1971). Nas universidades de Limerick e St. Patrick's (Drumcondra) o estudo de xeografía introduciuse a partires dos 70, aínda que estas universidades non contan con departamentos de xeografía como tales (a xeografía anda diluída entre as facultades de *Arts* e *Humanities*, e a través de diversas titulacións).

A aparición destes últimos departamentos produciuse en plena viraxe cara á xeografía norteamericana do momento, en especial seguindo a pegada da escola de Berkley e Carl Sauer, coxunturalmente apoiado pola crise da escola británica tradicional, ancorada no XIX e totalmente desfasada desde mediados do S. XX. Tamén

² É no 1936 cando o *Free State of Ireland* pasa á denominación actual de *Republic of Ireland*.

³ Concepto que engloba todo aquilo que non sexan ciencias naturais, exactas ou carreiras técnicas. Dito doutro modo, todo aquilo que si estea relacionado coas ciencias sociais, humanidades, linguas e belas artes. As económicas andan nun difuso termo medio, dependendo da universidade. A xeografía é habitualmente a única disciplina que pertence tanto á facultade de *Arts* coma á de *Sciences* (véxase o caso de Cork).

aquí a xeografía irlandesa entroncou de pleno coa xeografía cuantitativa (a "revolución cuantitativa") e aplicada, base do futuro profesionalismo xeográfico ao que logo adicamos un apartado. Desta maneira, a xeografía irlandesa sitúase na vangarda da xeografía en lingua inglesa, ao ronsel dos Estados Unidos.

Só será tras a morte de Sauer en 1975, e pouco despois cando xurde a chamada "Nova Xeografía Cultural" (o *Geographical Turn*), que entra con forza nos 80, cando a xeografía británica tente retomar o seu papel líder no mundo xeográfico anglo-saxónico. En verdade, a xeografía británica quíxose reformar e para iso concentrouse de cheo nesa "nova xeografía (cultural)", eclipsando aos esforzados norteamericanos e erguéndose en referente da vangarda xeográfica desde os anos 90 do século que recén acabamos de deixar atrás. Case que inmediatamente, a xeografía irlandesa - xa nun momento de plena normalidade social e política - non tivo reparos en compartir o camiño aberto polos británicos, iniciándose toda unha serie de contactos e colaboracións entre as dúas illas que resultarían ao fin altamente frutíferas. A xeografía irlandesa continua desta maneira na vangarda, se ben que as súas achegas nos últimos 4 ou 5 anos foran cativas e realmente peque de certa cerrazón de cara ao mundo académico non anglo-saxónico. Desde ese punto de vista, pódese considerar que a xeografía irlandesa continua na vangarda simplemente por aproveitar o pulo dos moitos e bos estudos xeográficos publicados en lingua inglesa, pola inercia do seu entorno.

Figura 1

Institucións de Xeografía en Irlanda

Seguindo estes vieiros, a xeografía irlandesa dividiuse entre unha rama tradicionalmente moi forte, a da xeografía física, e a da xeografía social e cultural, as grandes materias dentro da xeografía humana anglo-saxónica. Paradoxal, e afortunadamente, serán os propios xeógrafos sociais e culturais os que (precisamente,

seguindo os postulados da "nova xeografía") tenten abranguer un enfoque o máis aberto e ecléctico posíbel, e así desde mediados dos 90 son eles os que tentan casar de novo a xeografía humana e física a través de estudos aplicados en áreas como medioambientalismo, ordenación e planificación territorial ou incluso xeografía da percepción.

Seguindo co dito anteriormente, é nos 90 (S. XX) cando a xeografía irlandesa ábrese, moi tarde e timidamente, ao mundo académico non anglo-saxónico, e isto coincide principalmente coa aparición de traducións de Foucault en lingua inglesa, pois unha das principais rémoras do xeógrafo irlandés é a súa pouca capacidade para se internar en textos e ideas fóra do ámbito da lingua inglesa (agás notábeis excepcións, por suposto) (Nally e Costello [eds.], 2000). Nos 90 dáse o achegamento da influínte A. Buttimer á xeografía non anglo-saxónica en xeral e Francesa en particular, ou o ben coñecido caso de P. O'Flanagan para o caso Atlántico-Ibérico en xeral e galego moi especialmente.

O ensino público (a primaria e secundaria)

Os estudos xeográficos tal e como se entenden hoxe en día no ensino público de Irlanda atópanse baixo ameaza. O ensino da xeografía na primaria basease nunha estraña amalgama de todo o que se supón relevante na actualidade do globo. A importancia da xeografía, no que a tempo lectivo se refire, está a ser cada vez máis sacrificado no canto de outras materias con menos importancia no pasado. Semella como se aqueles responsábeis polos plans de ensino non estiveran a ver a necesidade real do coñecemento xeográfico, limitándose de novo a unha mala xeografía descritiva, deixando a nosa ciencia en vías de se transformar no que coloquialmente chamaríamos unha "asignatura maría".

Figura 2 **Estruturação dos plans de estudo de Xeografía na primaria e secundaria**

	<i>Idades</i>	<i>Carga lectiva</i>
Primaria	7-13	1 hora/semana
Secundaria (obrigatoria)	13-15	3 aulas de 45' / semana
Secundaria (opcional)	15-17	3 aulas de 45' / semana

Fonte: O'Donnell (2000); elaboración propia.

En vista desta situación, os profesionais da ensinanza de xeografía en Irlanda consideran insuficiente este planeamento educacional en aras de achegaren ao alumno unha visión alén da xeografía descritiva. Embora iso, tamén denuncian a necesidade de posuír máis tempo de aulas co gallo de remataren os programas anuais, que sempre fican incompletos. Proponse así mudar formalmente os planeamentos de maneira que a carga lectiva da xeografía pase a ter unha importancia que até o momento so están a gozar a lingua inglesa, irlandesa e as matemáticas. É tamén rechamante como moitas veces os encargados de impartiren a materia na secundaria non teñen ningunha caste de preparación formal en xeografía. Isto ven dado pola necesidade das escolas a maximizaren o seu persoal, rendibilizando máis dunha persoa que poida dar varias asignaturas.

Figura 3**Proposta de carga lectiva en Xeografía para a secundaria**

<i>Primeiro curso de secundaria</i>	3 horas/semana
<i>Segundo curso</i>	3 horas/semana
<i>Terceiro curso</i>	4 horas/semana

Fonte: O'Donnell (2000).

A primaria, en verbas da profesora K. Hurley⁴, está ficando para os nenos coma unha aula de descrición do medio, na que os cativos tentan recoller as análises básicas máis inmediatas da súa realidade. Lamentablemente, hai un programa oficial a cumprir e o mestre ou mestra non ten grande capacidade de decisión á hora de tentar ampliálo ou darlle un enfoque máis aquelado.

A mesma K. Hurley apunta unha análise encol da secundaria, baseada na súa anterior experiencia de profesora na *Christian Brothers Secondary School*, no condado de Kildare: Sen mudar moito a liña da primaria, tiramos en resumo unhas consecuencias bastantes negativas, que confirman unha ensinanza dunha xeografía "de circunstancias", é dicir, unha xeografía descritiva e enumeradora de feitos, timidamente tinguida de temas de actualidade. A gran diferenza coa primaria é que na secundaria os alumnos xa elevan a descrición ao panorama europeo, embora que con dubidosos resultados. Ao fin, todo fica nas mans do profesor; na capacidade, ben facer e iniciativa do formador, dentro das limitadas posibilidades e abundosas carencias.

En resumo, esta escasa e polo xeral deficiente formación xeográfica contrastará grandemente co que o alumno vai atopar na universidade tras o *leaving certificate* (equivalente á antiga "selectividade"), como agora veremos. O máis grave será, de todas formas, a minguada capacidade analítica e crítica do estudante, afeito á simple descrición, sen comprensión real, e recitado do memorizado.

O nivel universitario

A xeografía nas universidades da República de Irlanda contrasta radicalmente co que é o ensino da xeografía na primaria e secundaria. A visión do académico profesional en xeografía tamén é algo distinta do que se entende na realidade galega. Nun nivel universitario, a xeografía transfórmase de súpeto nunha vocación altamente especializada e cun alto grao de demanda nos estudos de postgrao, onde a investigación e a capacidade de producir resultados, normalmente en forma de publicacións, é requisito ineludíbel. O concepto de partida en Irlanda é que a universidade ten que formar profesionais, nun tempo recorde de tres anos (*graduates* ou *BA/BSc*⁵), se ben que é moi habitual continuar cun HDip⁶ (dun ano), máster (*MA*⁷, dun ano; *MPhil/MSc*⁸, de

⁴ Na actualidade mestra no *Primary School of the Ursulines*, Carrigaline, Condado de Cork. K. Hurley foi entrevistada para este artigo o 18 de Xaneiro do 2003.

⁵ BA: *Bachelor of Arts*. Este título indica a finalización da carreira de xeografía en si, que abrangue tres anos e unha pequena tese. No caso de un se especializar en xeografía física e non humana o título recibido é o de BSc (*Bachelor of Science*).

⁶ HDip: *Higher Diploma*. Un ano extra de estudos especializados, con clases programadas, sen tese. É habitual facer estes "diplomas" noutra disciplina, por exemplo maxisterio, que poida abrir máis as opcións de emprego. Non é corrente facer un HDip en xeografía; a Universidade de Cork, por exemplo, non oferta esa posibilidade.

⁷ MA: *Master of Arts*. Un ano extra de estudos especializados, con clases programadas. Cada departamento ou centro ofrece uns programas específicos. A diferenza co HDip é que no MA si que se presenta unha tese de investigación ao fin do ano. Non se fai diferenza entre unha especialización en física ou humana.

⁸ MPhil: *Master of Philosophy*, para a xeografía humana, usando unha formula ritualística (de aí a referencia á "filosofía"). O MPhil non contempla a asistencia a clases como o HDip ou o MA, e

dous), ou doutoramento (*PhD*⁹), se o que se pretende é continuar no mundo académico ou ocupar un alto cargo na administración pública.

A xeografía na universidade irlandesa non está condenada, en absoluto, ao ostracismo ao que estamos afeitos en Galiza, e isto tamén está intimamente vencellado á concepción profesional que da xeografía se ten por estas terras, como veremos no seguinte apartado. É máis, na universidade de Cork, por exemplo, o departamento de xeografía está considerado como o "máis importante" ou "inflúente" dentro das *Arts*, aínda que teña tamén un pé na facultade de *Sciences*. Os recursos cos que normalmente conta un departamento de xeografía en Irlanda son relativamente elevados para o normal entre as humanidades ou ciencias sociais, e definitivamente sitúanse alén do que poidéramos considerar para a realidade galega. Na sección de xeografía física, poñendo por caso, o Centro de Investigacións Litorais e Marítimas de Irlanda¹⁰, un centro pertencente ao departamento de xeografía de Cork, conseguiu no 2001 unha subvención multimillonaria por parte do goberno irlandés gracias á súa innovadora e prolífica produción científica. É normal que os departamentos de xeografía conten cunha serie de centros e sub-centros de investigación encargados do estudo de temas e/ou áreas específicas, traballando de forma semi-independente. Gillmor e Thomas (2000) estipulan que hai algo máis de cen persoas traballando a tempo enteiro nos departamentos de xeografía do país, iso contando só profesores titulares, que non posgraduados, visitantes, persoal a tempo parcial, etc. De novo tomando o exemplo de Cork, ten habido nos últimos tempos unha media de entre 40 e 60 estudantes de posgrao cada ano, con máis de 100 alumnos matriculados para primeiro curso; estas cifras dan idea da dimensión e popularidade da xeografía como opción educativa e, idealisticamente, profesión. Evidentemente, estas cifras son rechamantes e entran en claro contraste co caso galego, embora resulten cativas na opinión de Smyth (en VV.AA. 1984).

Adicionalmente, os departamentos de xeografía ofrecen máis titulacións que meramente o diploma de xeografía¹¹. No caso de Cork, un pódese graduar non só en xeografía, se non que (a través do mesmo departamento) é posíbel acadar un título en "estudos ambientais"¹² ou "estudos europeos"¹³ (estes últimos en colaboración co departamento de historia e diversos departamentos de linguas). Á parte, o sistema de titulacións no mundo académico anglo-saxónico permite titulacións mixtas, é dicir, a xeografía pode ser a materia principal (*single honours*) ou secundaria (*joint honours*) dentro do currículo do estudante¹⁴. Esta complementación pode ser temática, como no

desenvólvese (como mínimo) en dous anos de investigación pura e máis exhaustiva, resumida nunha tese que viría a equivaler unha tesina no contexto galego. No caso de especialización en xeografía física este título leva o acrónimo de MSc (*Master of Sciences*).

⁹ PhD: *Philosophy Doctorate*. Equivale a unha tese de doutoramento normal. É común que se requira un MA ou MPhil/MSc previo para poder acceder aos estudos de PhD, como demostración da suficiencia investigadora. En ocasións, cando un MPhil/MSc acada un determinado grao de complexidade e desenvolvemento, é automaticamente proposto para tese de PhD. Sexa xeografía física ou humana, o título é sempre o de PhD.

¹⁰ O *Coastal and Marine Resources Centre* (CMRC), anteriormente chamado *Irish Centre for Coastal Studies*, pertence ao departamento de xeografía da universidade de Cork, mais este é un centro semi-independente de ámbito nacional, e que, de feito, desenvolve proxectos de investigación oceanográfica para o Goberno Irlandés. A súa páxina web é: <http://www.ucc.ie/ucc/research/crc/>

¹¹ Son os respectivos departamentos os principais encargados da elaboración dun plan de estudos en xeografía. Non existe un consenso claro entre departamentos ou unha política nacional, embora recomendacións xeneralistas.

¹² Detalles da titulación en *Earth Sciences* en www.ucc.ie/ucc/depts/geography/course/earth/htm.

¹³ Véxase en www.ucc.ie/ucc/admin/registrar/modules/descriptions/page021.html.

¹⁴ Para a consecución dun título téñense que completar 60 créditos. No caso dun *single honours* 50 pertencen a unha disciplina principal e só 10 a unha secundaria (ao xeito de "libre configuración"); no

caso dun diplomado en xeografía-xeoloxía, xeografía-historia, etc. ou pode estar encamiñada á procura dun fin laboral específico, como por exemplo, xeografía-*commerce*¹⁵ ou xeografía-maxisterio (se o que se pretende primeiramente é acceder ao mundo do ensino non-universitario). Unha opción moi común adoita ser combinar unha materia principal (neste caso xeografía) co estudo dunha lingua, se ben é doado que se dean combinacións aparentemente estrañas (pero perfectamente factíbeis) como xeografía-música, xeografía-matemáticas, etc. Fóra da xeografía mesmo coñecemos dun caso de diplomatura en inglés-matemáticas... Normalmente a intrincada natureza destas titulacións "á carta" son o principal motivo para recusar a validación de estudos entre universidades anglo-saxónicas e aquelas que non pertencen a ese sistema.

Os departamentos de xeografía en Irlanda presentan un sistema de funcionamento interno bastante diverxente ao galego. O persoal docente (*staff*) divídese entre os *part-time* (temporais ou de "media xornada", que poden ou non ser doutores), entre os que se atopan asistentes, axudantes de investigación, etc. e os *full-time* (de "xornada completa"), que soen ser os membros *senior*, ou permanentes, normalmente doutores, embora non sexa este un requisito indispensable. Estes poden recibir diversos nomes, como *readers* ou *lecturers*, equivalentes ao termo galego 'profesor'. Os estudantes de postgrao forman un corpo intermedio, pois son calificados de *staff* (docentes) de cara aos *undergraduates* ou candidatos a *BA/BSc*, mais son *students* de cara ao profesorado. Os estudantes de postgrao son frecuentemente considerados como profesorado auxiliar, ou titores, e sempre acaban por exercer labores de ensinanza e actividades administrativas dentro do departamento; desde este punto de vista as funcións, status e obrigas dos posgraduados na universidade irlandesa exceden con moito a aquelas do posgraduado/bolseiro galego¹⁶.

O número de catedráticos (*professor*) determínase non tanto polo tamaño dos departamentos e número de alumnos, se non polos méritos académicos individuais. De entre os catedráticos elixese o máis relevante (en base ao seu currículo) ou con maior antigüidade, que será o xefe de departamento (*head of the department*). Nalgúns casos só o xefe de departamento recibe o título de *professor*, mentres que os outros catedráticos son *associated professors* (catedráticos asociados). A diferenza do caso galego, o posto de xefe de departamento non é rotativo nin de carácter meramente administrativo, se non que vai acompañado dun poder real e dunha maior remuneración económica. De feito, é o xefe de departamento o que marca as liñas de investigación a seguir, o que propón ou rexeita definitivamente toda política departamental, o encargado de negociar as partidas económicas coa rectoría, etc. A universidade irlandesa ten un funcionamento que asemella moito ao dunha empresa¹⁷, onde se

caso dun *joint honours* requírense 30 créditos para cada disciplina (é a partes iguais). Pode ser que para o curso 2003-04 se introduza unha terceira opción, aínda por definir.

¹⁵ *Commerce* fai referencia a estudos de económicas, así como *business* son empresariais.

¹⁶ É interesante engadir que desde 1999 vense desenvolvendo unha atractiva iniciativa na que participan diversas universidades, tanto da república como do norte, e que consiste nunha reunión anual dos estudantes de posgrao da illa. Dáselle o nome de *Irish Postgraduates Training Congress for Geography*, celébrase sempre na vila de Navan (condado de Meath, por riba do de Dublín), e vai organizado polo chamado *Irish Postgraduate Training Consortium*, que non é máis que un nome formal para un proxecto de colaboración interdepartamental. Este congreso é independente do congreso anual de xeografía de Irlanda, que une aos profesionais tanto do norte como do sur, e que está organizado pola *Irish Geographical Society*, a *Royal Irish Academy* e o departamento anfitrión de turno.

¹⁷ De entre as universidades da República de Irlanda, Galway, Cork, Maynooth e Dublín son campuses da *National University of Ireland* (a universidade pública). Aínda así, a universidade é vista non só como un ente meramente educativo, se non tamén como un dinamizador esencial da actividade económica rexional: unha universidade funciona como unha empresa, e non pode presentar balanzos económicos negativos. De feito, os rectores reciben o nome de *president*. Esta visión economicista da educación superior é frecuentemente criticada con dureza, sobretudo entre os sindicatos estudiantís e estudantes, que

procuran resultados tanxíbeis, e nese organigrama un xefe de departamento é un "director xeral".

A especialización nas investigacións dentro dun departamento son variadas, pero hai unha serie de temas recorrentes en Irlanda e que tal vez non sexan tan comúns en Galiza. Dentro do campo da xeografía física adoitan ter unha gran sona os estudos climáticos, medioambientais e litorais; a xeomorfoloxía, poñendo por caso, déixase frecuentemente nas mans dos xeólogos, de maneira case exclusiva. No campo da xeografía humana destácase o interese pola "nova xeografía cultural" (incluíndo o posmodernismo xeográfico). Salienta tamén a preocupación por temas puntuais doutras ramas, como así na xeografía urbana é a "provisión de vivenda" (*housing/housing provision*), ou logo os estudos de microtoponimia e androtoponimia, tan esquecidos na xeografía galega. A cartografía aplicada e o estudo dos sistemas de información xeográfica (SIX¹⁸) están sempre presentes e o coñecemento (aínda sexa rudimentario) destas técnicas considéranse un requisito indispensable do xeógrafo moderno; o mesmo aplícase ao manexo de computadores e programas de xestión xeográfica, como poden ser: *ArcView*, *ERMapper*, *SPSS*, *SAS*, etc. Os estudos migratorios - nomeadamente emigración irlandesa aos EE.UU. - son, obviamente, outro forte, que conta mesmo cun centro de investigación específico, o *Irish Centre for Migration Studies* (na rede en <http://migration.ucc.ie>). As áreas de xeografía rural e ordenación e planificación territorial tamén están reservadas case en exclusiva aos xeógrafos, que adoitan ocupar altos cargos técnicos da administración local e mesmo estatal.

Mais o panorama tampouco é tan idílico como puidera semellar. A xeografía na universidade irlandesa presenta serias eivas. Primeiramente, a formación que recibe un graduado (*BA/BSc*) en tres anos é polo normal moi superficial e a todas luces incompleta en comparación co caso galego; malia todo, tras eses tres anos os estudantes reciben o seu título de xeógrafos (*BA/BSc*) e están legal e oficialmente capacitados para traballar como tales. Precisamente por seren conscientes das súas carencias, moitos recén graduados optan por continuaren cun máster ou plan de doutoramento. Lamentablemente, aqueles que non continúan por ese camiño acaban en empregos fóra do mundo académico e que normalmente nada teñen a ver coa xeografía, usando o seu título simplemente como demostración pública da súa suposta suficiencia intelectual. Pola outra banda, o problema cos estudos de máster soe radicar na excesiva especialización que estes comportan, o que ocasiona que moitos xeógrafos irlandeses, cun *BA/BSc* e logo *MA*, *MPhil/MSc*, e mesmo *PhD*, carezan dunha coñecemento xeográfico amplo e variado, dunha auténtica visión global da xeografía, cando, paradoxalmente, esa visión de conxunto e multidiscipliniedade constitúe unha condición *sine qua non* na nosa disciplina. Danse entón casos particulares onde un graduado (*BA/BSc*) en xeografía, con estudos de posgrao, pode ser unha eminencia nun campo concreto, mentres descoñece os fundamentos básicos de calquera outra póla non xa da ciencia en xeral, se non da propia xeografía.

Aliás, moitos dos recursos económicos e materiais ofertados polos respectivos departamentos responden habitualmente máis ás necesidades do mercado laboral do momento que non a unha auténtica visión integrada da formación do futuro xeógrafo. De aí a proliferación de cursiños, diplomas, e materias varias sobre técnicas de cuantificación, sistemas de información xeográfica (SIX), ou estudos ambientais, todo isto tan solicitado e de moda no mundo anglo-saxónico. Prodúcese aquí unha

moitas das veces han pagar taxas totalmente desproporcionadas e fóra de toda regra en comparación con outros países de Europa. Desde este punto de vista, o carácter "público" da universidade ponse bastante en dúbida. A única contrapartida positiva é a relativa facilidade para conseguir unha bolsa de estudos, aínda sexa pequena.

¹⁸ GIS no acrónimo inglés, de *Geographical Information Systems*.

contradición, un círculo vicioso se cabe, pois estas mesmas disciplinas que dotan á xeografía dun certo prestixio profesional no mundo empresarial e do sector público (e que fan que a xeografía non se limite só ao eido académico) tenden a acaparar tanto as arelas e esforzos de moitos estudantes, á procura soamente dunha saída laboral segura en detrimento dunha educación xeográfica integral, como os intereses dos propios departamentos de xeografía, que ven nestas disciplinas un medio de autopromoción e atracción de fondos e recursos a través das elevadas matriculas dos estudantes e subvencións oficiais.

Asemade, moitos departamentos tñxense dun carácter personalista marcado polo xefe de departamento (*head*). Unha política errática por parte dun individuo pode desta forma marcar o declive dun determinado centro ou departamento de xeografía. O sistema case que presidencialista na dirección dos departamentos, administrativamente máis simple e que na maioría dos casos desenvólvese de xeito consensuado, pode ás veces resultar contraproducente, pois, precisamente, depende do maior ou menor acerto, capacidade de diálogo e de delegación dun individuo en concreto.

Xeografía profesional en Irlanda

A xeografía como saída laboral en Irlanda pode ir vencellada ao mundo académico (universidade), ao mundo do ensino (na primaria e secundaria), á administración pública ou ao mundo da empresa privada. É a propia especialización e por conseguinte a ceda profesionalización de aqueles graduados, máster ou doutores en xeografía o que lles permite acceder a postos de traballo normalmente pechados a un xeógrafo en Galiza. Unha cousa é certa, e é que o papel do xeógrafo en Irlanda non resulta un algo misterioso ou baseado só na enumeración de ríos, montes e capitais, se non que é unha profesión plenamente establecida e que conta cun recoñecemento público amplo. A xente non se estraña cando se di: "de profesión xeógrafo".

Por isto, a decisión de seguir unha carreira formal dentro do mundo académico responde case sempre a unha auténtica vocación investigadora. A opción do mundo do ensino non-universitario con frecuencia ven máis dunha necesidade (cando todas as outras opcións fallan), que non dunha auténtica vocación docente. Asemade, o acceso como profesional (investigador e/ou docente) ao mundo universitario prodúcese sen necesidade de oposicións ou trámites similares: isto realízase por concorrencia pública tras unha oferta oficial de emprego (normalmente a través da entrega do currículo e entrevista persoal), ou vía candidatura espontánea. É dicir, o persoal contratado o é en virtude dos méritos académicos persoais, tras decisión do pleno do departamento e o pertinente informe ao departamento de recursos humanos (*human resources*) da universidade.

A administración pública é normalmente receptora dun grande continxente de profesionais en xeografía. Isto pódese dar tanto na administración local como na estatal, onde os postos ofertados na administración local soen estar máis que nada relacionados coa ordenación e planificación espacial, e desde unha perspectiva eminentemente técnica. Toda administración local irlandesa¹⁹ conta cun departamento de ordenación territorial ou "planificación" (*planning department*), que viría ser o máis semellante a un de urbanismo nos concellos galegos. Estes departamentos están compostos por persoal altamente especializado, designados ex proceso para o posto, onde normalmente os xeógrafos xogan un papel director a coordinaren a actuación xeral a desenvolver;

¹⁹ Malia as administracións locais e rexionais en Irlanda teren uns problemas estruturais de fondo bastante graves.

mentres, arquitectos²⁰ e outros técnicos encárganse das implementacións máis pormenorizadas. Os ministerios estatais, que controlan as organizacións de desenvolvemento rexional²¹, adoitan contratar a xeógrafos como consultores permanentes, ou como peritos no cadro de persoal encargados do deseño, supervisión e, eventualmente, desenvolvemento e seguimento de proxectos concretos; nisto, a xeografía humana ten un papel crucial en áreas como o desenvolvemento de comunidades²² locais, percepción territorial, estudos aplicados de xeografía e desenvolvemento rural, etc.

É na administración pública onde aqueles cunha decente formación en SIX, ou en menor escala, climatoloxía ou xeografía rural, non atoparon até o de agora excesivos problemas de emprego. En definitiva, a xeografía goza dunha reputación máis que positiva de cara á administración pública. A xeografía é mesmo vista como unha disciplina útil, e os xeógrafos como profesionais necesarios, algo que contrasta brutalmente co tratamento que recibe nas escolas públicas, e coa (falsa) crenza de que a universidade resolverá todas as lagoas. Xurde, pois, unha contradición entre aquilo postulado polo ministerio de educación e ciencia, a cargo da elaboración dos plans de estudos na primaria e secundaria, e o realmente requerido polas administracións locais e outros ministerios.

Como acontece nos entes públicos, a empresa privada non é allea ás contribucións da xeografía aplicada. Frecuentemente consultoras legais e ambientais contratan xeógrafos, mal que sexa de xeito temporario, para que actúen como asesores. Os asuntos a tratar neste eido están relacionados na maior parte con temáticas medioambientais, se ben os especialistas en SIX sempre atopan un acomodo nas máis diversas actividades, desde lóxística e distribución a desenvolvemento de soporte lóxico. Hai que apuntar que, de todas maneiras, moitas veces ofértanse empregos “para xeógrafos” - nomeadamente aqueles con formación técnica/cuantitativa/SIX - pero non empregos “de xeografía”.

Que dicir ten que un recurso moi habitual para o xeógrafo profesional en Irlanda é, en caso de necesidade, procurar un emprego en calquera outro país de fala inglesa, con preferencia no Reino Unido e EE.UU. onde será igualmente recoñecido e remunerado. Desgraciadamente, e debido á relantización xeral que a economía irlandesa ven sufrindo nos últimos tempos, esta emigración comeza ser unha constante entre os novos graduados en xeografía; iso ou procurar unha carreira fóra da xeografía. A bonanza seica acábase; o *Celtic Tiger* foi ultrapasado.

Conclusiones

Como xeógrafos galegos o que máis nos chama a atención probabelmente é o que significa ser xeógrafo profesional en Irlanda e noutros países de fala inglesa. A situación calamitosa da xeografía na primaria e secundaria non é tan distinta do caso galego, e honestamente non sorprende, o que non significa que deixe de ser altamente alarmante. As diferencias no nivel universitario residen basicamente na distinta concepción de fondo que se ten da universidade en si, non só da xeografía; é un sistema radicalmente distinto que ofrece un perfil profesional tamén diferente. Pero é o que ese

²⁰ Os conflitos corporativistas son de pouca relevancia.

²¹ Non existe autonomía rexional en Irlanda, seguramente o país máis centralizado de Europa.

²² O concepto de *community* é unha constante (case obsesión) na xeografía, e ciencias sociais en xeral, dentro do mundo académico anglo-saxónico. Baixo este termo engloban a toda aquela asociación ou comunidade viciñal dunha zona que poida ser nomeada como área local, sexa nun sentido estrito ou máis amplo. Pódese usar como referencia tanto a unha "comunidade de viciños" como ao conxunto dunha vila (a "comunidade" desa vila), por exemplo.

profesional pode acadar, malia teña unha mellor ou máis deficiente formación, o que diferencia a xeografía irlandesa da galega. Efectivamente, o profesional irlandés atópase na "vanguardia científica", entendendo por isto que ten acceso a recursos só arelados polos colegas galegos e que tiveron, no seu momento, un contacto por adiantado e de primeira man do que son agora os temas candentes da práctica xeográfica. Logo, ser xeógrafo en Irlanda non é estar exclusivamente condenado ao desemprego ou a un traballo non vocacional; a situación laboral está lonxe de ser idílica, por suposto, pero o simple recoñecemento que a xeografía ten como ciencia chega para agardar un traballo onde se requira un "xeógrafo", antes ou despois.

Sexa como for, e como viñemos expoñendo, a xeografía irlandesa ten unha serie de problemas estruturais graves, que basicamente derivan dos erros cometidos desde o ministerio de educación e ciencia (véxase a formación xeográfica obrigatoria), e da falta de contacto directo coa xeografía Europea continental. Non é posíbel estudar realidades alleas (que nunca o son tanto) a través de traducións e informacións de segunda man. Até os xeógrafos irlandeses non se imbuíren nun estudo serio e sistemático sobre as ideas e conceptos actualmente presentes na xeografía non anglo-saxónica, estes poderíanse ver moi cedo afastados desa "vanguardia científica" da que falabamos. Tampouco é posíbel continuar na fronte cunha visión parcial da propia disciplina; deica agora funcionou pois avanzaban ao carón doutras tradicións máis potentes e longamente establecidas, pero os tempos apuntan a unha necesidade cada vez maior por unha verdadeira multidisciplinariedade e estudo multicultural cruzado.

As fontes orixinais hainas que procurar, que non veñen sempre traducidas.

Bibliografía

- Alexander, R.A. e Gillmor, D.A.* [eds.] (1985); "Geography in Education in the Republic of Ireland", en *Special Publications*, No. 4, Geographical Society of Ireland. Dublin.
- Butlin, R.A.* (1969); "Professional Geography in the Irish Republic", en *The Professional Geographer*, 21, pp. 279-282. Dublin.
- Buttimer, A.* (1983); *The Practice of Geography*. Longman, London.
- Buttimer, A.* (1993); *Geography and the Human Spirit*. Baltimore, Md. John Hopkins U.P.
- Campbell, J.A.* (1996); " 'Modernisation' and the beginnings of Geography in Ireland", en Berdonhy e van Ginkel [eds.] *Geography and professional practice*. Nederlandse Geografische Studies, 206, Utrecht, pp. 125-138.
- Dunbar, G.S.* (1985); *The history of modern Geography*. Garland Publishing. N.Y and London.
- Gillmor, D.A. e Thomas, C.* (2000); *Geography and geographers in Ireland: a bibliography 1995-1999*. Royal Irish Academy. Dublin.
- Gould, P.* (1999); *Becoming a geographer*. Syracuse University Press. N.Y.
- Keane, M. e McCartan, C.* [comp.] (1995); *Geography with an European dimension*. Royal Irish Academy. Dublin.
- Nally, D. e Costello, B.* [eds.] (2000); "Interview with Professor Anne Buttimer", en *Chimera*, no. 15. Dept. of Geography, UCC, Cork, pp. 16-21.
- O'Donnell, L.* (2000); "Under threat: Geography", en *Geonews*. Geographical Society of Ireland. No. 46, Cork, pp. 18-19.
- VV.AA.* (1984); *Irish Geography: The Geographical Society of Ireland Golden Jubilee 1934-1984*. Geographical Society of Ireland. Dublin.
- VV.AA.* (1995); *Making schemes: Geography*. Dept. of Education (Gov. of Ireland). Dublin.

Referencias na rede:

Departamentos de Xeografía nas universidades da República de Irlanda:

- Universidade de Cork, UCC (www.ucc.ie):
<http://www.ucc.ie/ucc/depts/geography>

- Universidade de Dublín, UCD (www.ucd.ie):
<http://www.ucd.ie/~geograph/>

- Trinity College (Dublín), TCD (www.tcd.ie):
<http://www.tcd.ie/Geography/>

- Universidade de Galway, NUI-G (www.nuigalway.ie):
http://www.nuigalway.ie/faculties_departments/geography

- Universidade de Limerick, UL (sen departamento de xeografía como tal):
<http://www.ul.ie>

- Universidade de Maynooth, NUI-M (www.may.ie):
<http://www.may.ie/academic/geography>

Ministerio ("Department") de Educación e Ciencia do Goberno Irlandés:
<http://www.education.ie>

Revistas de Xeografía en Irlanda:

- *Chimera* (da UCC)
<http://www.ucc.ie/ucc/depts/geography/chimera/index.htm>

- *Geonews* (da Geographical Society of Ireland, aloxada na UCC):
<http://www.ucc.ie/ucc/depts/geography/geonews/index.htm>

- *Irish Geography* (da *Geographical Society of Ireland*, aloxada na UCD)
<http://www.geographical-society-ireland.org/>